

ՀՀ ԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԶԳԱՅԻՆ
ԱԿԱԴԵՄԻԱ
ՀՆԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ԵՎ
ԱԶԳԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ
«ՀԱԶԱՐԱՇԵՆ» ԱԶԳԱԲԱՆԱԿԱՆ
ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ
ԿԵՆՏՐՈՆ

НАЦИОНАЛЬНАЯ АКАДЕМИЯ НАУК
РА
ИНСТИТУТ АРХЕОЛОГИИ И
ЭТНОГРАФИИ
АРМЯНСКИЙ ЦЕНТР
ЭТНОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ
«АЗАРАШЕН»

«Քաղաքական բռնությունները
Հարավային Կովկասում
խորհրդայնացումից մինչև 1950-ական
թթ. .
պատմություն, առօրյա, հիշողություն»
միջազգային գիտաժողովի ծրագիր
(2017 թ. հոկտեմբերի 25-26)

Программа международной
конференции

«Политические репрессии на Южном
Кавказе от советизации до 1950-х гг.:
история, повседневность, память»
(25-26 октября 2017г.)

(նվիրված է ԽՍՀՄ քաղաքական
բռնությունների 1937 թ.
«Մեծ տեռորի» 80-րդ տարելիցին)

(*конференция посвящается 80-летию
«Большого террора»
политических репрессий СССР – 1937г.)*)

Գիտաժողովի նիստերը տեղի
կունենան ՀՀ ԳԱԱ կլոր դահլիճում
(հասցե՝ Երևան, Բաղրամյան պողոտա,
24, երկրորդ հարկ)
Գիտաժողովի աշխատանքային
լեզուներն են ռուսերենը և հայերենը:

Заседания конференции пройдут в
конференц.зале НАН РА
(адрес-Ереван, Баграмяна 24, второй
этаж)

Рабочие языки конференции армянский
и русский

Երևան, 25-26 հոկտեմբերի

Ереван, 25-26 октября

Բաց Հասարակության Հիմնադրամներ - Հայաստան

25.10.2017

9:15–9:45

Գիտաժողովի մասնակիցների գրանցում
Регистрация участников конференции

9:45–9:55

Գիտաժողովի բացումը: Ողջունի խոսք՝ ՀՀ ԳԱԱ Հնագիտության և
ազգագրության ինստիտուտի տնօրեն, ՀՀ ԳԱԱ թղթակից անդամ
Պավել Ավետիսյան

Открытие конференции. Приветственное слово директора Ин-та Археологии
и этнографии НАН РА, член-корреспондент НАН РА **Павел Аветисян**

9:55-10:00

Վազմակերպական հարցեր. Գիտաժողովի կազմ.կոմիտեի ղեկավար
Հրանուշ Խառնաշյան

Организационные вопросы Председатель орг.комитета конференции
Грануш Харатян

25.10.2017

Առաջին նիստ-Первое заседание (10:00-11:50)

**Մեծ տեռոր. խմբերի և մարդկանց կենսագրությունները խորհրդային
բռնանշումների դիտանկյունից**
Большой террор: биографии групп и людей через оптику советских репрессий

(доклады-по 20 мин., вопросы к каждому докладу-по 5 мин.)
(զեկուցումների տևողությունը՝ 20 րոպե, հարց-պատասխան՝ 5 րոպե)

Նիստը վարում են Մարկ Յունգեն և Դավիթ Գասպարյանը
Ведущие: Марк Юнге, Давид Гаспарян

10:00-10:25 **Հրանուշ Խառատյան** (Հայաստան), պ.գ.թ., ՀՀ ԳԱԱ ՀԱԻ
*Արևմտահայությունը/թուրքահայությունը որպես ստալինիզմի բռնությունների
քաղաքականության նպատակային խումբ*
Грануш Харатян (Армения), к.и.н., ИАЭ НАН РА
*Западные армяне/турко-армяне как целевая группа сталинской политики
насилия*

10:25-10:50 **Մարկ Յունգե** (Գերմանիա), պ.գ.դ., Բոխում քաղաքի Ռուսական
համալսարան, Պատմության ինստիտուտ,
*Մեծ տեռորը և էթնիկ փոքրամասնությունների դեմ բռնանշումների
Վրաստանում՝ հայերի օրինակով*
Марк Юнге (Германия), д.и.н., Русский университет г. Бохум, Институт
истории: *Большой террор и репрессии против этнических меньшинств в
Грузии на примере армян*

10:50-11:15 **Դավիթ Ջիշկարիանի** (Վրաստան), Ի. Ջավախաշվիլի անվան Թբիլիսիի
պետական համալսարան, «Խորհրդային անցյալի հետազոտության
լաբորատորիա»
Թբիլիսիյան «Դինամոյի» ֆուտբոլիստները Մեծ տեռորի առանցքում
Давид Джишкарини (Грузия), Тбилисский государственный университет
им. Иване Джавахишвили, «Лаборатория изучения советского прошлого»
Футболисты тбилисского «Динамо» в вертикали Большого террора

11:15-11:40 **Ամատունի Վիրաբյան** (Հայաստան), պ.գ.դ., ՀՀ ԱԱ
Ցուցմունք կորզելու եղանակներն ըստ մեղադրյալների արխիվային գործերի
Аматуни Вирабян (Армения), д.и.н., НА РА,
Способы добывания показаний по архивным делам подсудимых

11:40-11:50 **Քննարկում – Обсуждение**

11:50-12:10 **Ընդմիջում - Перерыв**

25.10.2017

Երկրորդ նիստ - Второе заседание (12:10-13:50)

**Մտավորականությունը և արևմտահայությունը՝
ստալինյան բռնանշումների թիրախ**

Интеллигенция и западные армяне как мишень сталинских репрессий

Նիստը վարում են Նատալյա Աբլաժեյը և Ամատունի Վիրաբյանը
Ведущие: Наталья Аблажей, Амагуни Вирабян

- 12:10-12:35- **Դավիթ Գասպարյան** (Հայաստան), ք.գ.դ., ԿԳՆ Կրթության ազգային ինստիտուտ,
Ստալինյան բռնանշումները և հայ գրողների մարդկային ու ստեղծագործական ճակատագիրը (նոր փաստեր և գեղարվեստական էջեր)
Давид Гаспарян (Армения), Министерство Образования и Науки, Национальный Институт Образования
Сталинские репрессии: человеческие и творческие судьбы армянских писателей (новые факты и художественные страницы)
- 12:35-13:00 **Դարբինյան Արտավազը** (Հայաստան), պ.գ.թ., Երևանի Պետական Համալսարան, Պատմության ֆակուլտետ
Փիրմալարի գործը (1941-42 թթ.)
Дарбинян Артавазд (Армения), к.и.н., Ереванский гос.университет, Факультет истории
Дело Пирмалака (1941-42 гг.)
- 13:00-13:25 **Արմենուհի Ստեփանյան** (Հայաստան), պ.գ.թ., ՀՀ ԳԱԱ ՀԱԻ
Հայրենասիրականությունը և ստալինյան բռնանշումները
Арменуи Степанян (Армения), к.и.н., ИАЭ НАН РА
Репатриация и сталинские репрессии
- 13:25-13:50 **Ինգա Ավագյան** (Հայաստան), Գյումրի, Շիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն, «Կուլմայրի» պատմամշակութային արգելոց-թանգարան,
Որոշ հիշողություններ ստալինյան բռնանշումների մասին
Инга Авагян (Армения), Гюмри, Центр арменологических исследований Ширака, Историко-культурный музей-заповедник «Кумайри»
Несколько воспоминаний о сталинских репрессиях
- 13:50-14:00 **Քննարկում – Обсуждение**
- 14:00 -15:00 **Ճաշի ընդմիջում – Перерыв на обед**

25.10.2017

Երրորդ նիստ - Третье заседание (15:00-17:10)

Անդրկովկասյան դեպորտացիաները. ըստ փաստաթղթերի և թվերի
Закавказские депортации: в документах и числах

Նիստը վարում են Պավել Պոլյանը և Գայանե Շագոյանը
Ведущие: Павел Полян, Гаяне Шагоян

- 15:00-15:25 **Պավել Պոլյան** (Գերմանիա), աշ.գ.դ., Ֆրայբուրգի համալսարան,
Անդրկովկասի տեղն ու դերը ԽՍՀՄ դեպորտացիոն քաղաքականության մեջ
Павел Полян (Германия), д.г.н., Фрайбургский университет,
Место и роль Закавказья в депортационной политике СССР
- 15:25-15:50 **Նատալյա Պոտապովա** (Ռուսաստան), Նովոսիբիրսկի պետական
համալսարան
*ԽՍՀՄ ՆԳՏԿ «ազգային» օպերացիաները Հարավային Կովկասի խորհրդային
հանրապետություններում (1937 թ. սեպտեմբեր – 1938 թ. նոյեմբեր)*
Наталья Потапова (Россия), Новосибирский государственный университет
*«Национальные» операции НКВД СССР в советских республиках Южного
Кавказа (сентябрь 1937- ноябрь 1938)*
- 15:50-16:10 **Հրանուշ Խառատյան** (Հայաստան), պ.գ.թ., ՀՀ ԳԱԱ ՀԱԻ
*Անդրկովկասյան դեպորտացիաների հայաստանյան և հայկական քաղաքացի.
1936-1949 թթ.*
Грануш Харатян, к.и.н., ИАЭ НАН РА
Армянский компонент и Армения в Закавказских депортациях 1936-1949гг.
- 16:10-16:35 **Նատալյա Աբլաժեյ** (Ռուսաստան), պ.գ.դ., Նովոսիբիրսկի պետ.
համալսարան, **Նատալյա Կուդենկո** (Ռուսաստան) Ալթայի պետական
համալսարան, Բառնաուլ
*Էշելոնային ցուցակները որպես հայերի 1949թ. դեպորտացիայի պատմության
աղբյուր*
Наталья Аблажей (Россия), д.и.н., Новосибирский гос.университет,
Наталья Куденко (Россия), Алтайский государственный университет,
Барнаул
*Эшелонные списки как источник по истории депортации армян 1949 г. (по
материалам ИЦ ГУМВД России по Алтайскому краю)*
- 16:35-17:00 **Չոհրաբյան Հրայր** (Հայաստան), ՀՀ ԳԱԱ ՀԱԻ
*1949 թ. Մեծ դեպորտացիան Խորհրդային Հայաստանում: Արտորվածների
տղիարկական պատկերը՝ ըստ Ազգային արխիվում պահվող անձնական գրքերի
հիման վրա կազմած շտեմարանի*
Зохрабян Грайр (Армения), ИАЭ НАН РА
*Большая депортация 1949г. в Советской Армении. Социальный портрет
ссылных по материалам Базы данных, составленной на основе личных дел
Национального архива РА*
- 17:00- 17:10 **Քննարկում – Обсуждение**
17.10 - 17.25 **Ընդմիջում – Перерыв**

25.10.2017

Չորրորդ նիստ - Четвертое заседание (17:25-18:50)
«Հասանելիության գոտում». բռնաճնշումները կենտրոնում և դրանից դուրս
«В зоне досягаемости»: репрессии в центре и на периферии

Նիստը վարում են Հարություն Մարությանը և Հրանուշ Խառնատյանը
Ведущие: Арутюн Марутян, Грануш Харатян

- 17.25-17:50 **Վարինե Ալեքսանյան** (Հայաստան), պ.գ.թ., Ծիրակի հայագիտական հետազոտությունների կենտրոն
Քաղաքական բռնություններն Ալեքսանդրապոլի գավառում խորհրդային իշխանության հաստատման առաջին տարիներին
Каринэ Алексанян (Армения), к.и.н., Центр арменологических исследований Ширака, *Политические репрессии в первые месяцы советской власти в Александропольской губернии*
- 17.50-18.15 **Աշոտ Սիմոնյան** (Հայաստան), անկախ հետազոտող
1930-1931թթ: հակակոլխոզային ընդվզումները. անկախությունները Վայոց ձորում
Ашот Симинян (Армения), независимый исследователь
1930-1931гг.: Антиколхозные выступления-восстания в Вайоц-дзоре
- 18.15-18.40 **Հրանտ Միքայելյան** (Հայաստան), Երևան, Կովկասի ինստիտուտ, Հայաստանի բնակչության դինամիկան և ժողովրդագրական կորուստները 1920-1950 թթ.,
Грант Микаелян (Армения), Институт Кавказа, Ереван
Динамика численности населения и демографические потери Армении с 1920 по 1950г.

18:40-18:50 **Քննարկում – Обсуждение**

26.10.2017

Առաջին նիստ – Первое заседание (10.00-12.05)

Խորհրդային քաղաքացու և թշնամու կերպարների ձևավորումը բռնաճնշումների առօրյայում և դրանից դուրս

Превентивные меры и практики сопротивления репрессиям

Նիստը վարում են Լևոն Աբրահամյանը և Կարինե Ալեքսանյանը
Ведушие Левон Абрамян, Карине Алексанян

- 10.00-10.25** Գոհար Ստեփանյան (Հայաստան), պ.գ.թ., ՀՀ ԳԱԱ ՀԱԻ
Շրջակայքի պատժի տնայինյան ավանդույթը և ընտանիքը 1949 թ. հայկական արտոյի առօրյայում
Գոար Степанян (Армения), к.и.н., ИАЭ НАН РА
Сталинская традиция коллективного наказания и семья в повседневности армянской ссылки 1949 г.
- 10:25-10:50** Հասմիկ Կնյազյան (Հայաստան), ՀՀ ԳԱԱ ՀԱԻ
Հաղորդակցման տրամադրիաները արտոյված հայերի նամակներում
Асмик Князян (Армения), ИАЭ НАН РА
Коммуникационные стратегии в письмах депортированных армян
- 10:50-11:15** Տիգրան Սարգսյան (Հայաստան), ՀՀ ԳԱԱ ՀԱԻ
«Չնմանող կանայք»
Тигран Саргсян (Армения) ИАЭ НАН РА
«Недоносящие» жены
- 11:15-11:40** Աշխեն Հակոբյան (Հայաստան), «Հազարաշեն»
Ա. Միկոյանի և Գ. Մալենկովի այցելությունը Հայաստան. Քաղաքական հետապնդումների տրամադրությունը 1937 թ. աշնանը
Ашхен Акопян (Армения), «Азарашен»
Приезд А. Микояна и Г. Маленкова в Армению: логика политических преследований осенью 1937г.
- 11.40- 12.05** Արդա Պապիկյան (Հայաստան), «Հազարաշեն»
Թշնամու կերպարի ձևավորումը Երկրորդ աշխարհամարտի տարիներին և դրա հասարակական ընկալումը
Аида Папикян (Армения), «Азарашен»
Конструирование образа врага во время Второй мировой войны и его социальное восприятие

12:05-12:20 Ընդմիջում – Перерыв

26.10.2017

Երկրորդ նիստ – Второе заседание (12.20- 13:55)

Բռնաճնշումների մեմորիալիզացիա. հիշողության լեզուն քարի վրա և խոսքում
Мемориализация репрессий: язык памяти в камне и в слове

Նիստը վարում են Էլզա-Բաիր Գուչինովան և Դավիթ Ջիշկարիանին
Ведущие – Эльза-Баир Гучинова и Давид Джишкарини

12:20-12:45 **Պավել Պոլյան** (Գերմանիա), աշ.գ.դ., Ֆրայբուրգի համալսարանի
Դեպորտացիայի հուշարձանացումը (գերության և Հոլոքոստի հուշարձանացման համեմատությամբ)
Павел Полян (Германия), д.г.н., Фрайбургский университет
Мемориализация депортации (в сравнении с мемориализацией плена и Холокоста)

12:45-13:10 **Տատյանա Շեգլովա** (Ռուսաստան), պ.գ.դ., Ալթայի պետական
մանկավարժական համալսարանի
Բռնաճնշումները և դեպորտացիաները Ալթայում. հետխորհրդային հուշարձանացման ռեգիոնալ մոդելները և պատմական հիշողության արտացոլման առանձնահատկությունները հուշարձաններում և հուշարձանային նշաններում
Татьяна Шеглова (Россия), д.и.н., Алтайский государственный педагогический университет
Репрессии и депортации на Алтае: региональные модели постсоветской мемориализации и особенности отражения исторической памяти в памятниках и памятных знаках

13:10-13:35 **Գայանե (Ճագոյան) Հայաստան**, պ.գ.թ., ՀՀ ԳԱԱ ՀԱԻ
«Խորհրդային հիշողությունը» քրպես հուշարձանային լանդշաֆտի ձևավորման գործըն
Гаяне Шагоян (Армения), к.и.н., ИАЭ НАН РА
«Советская память» как фактор формирования мемориального ландшафта

13:35-14:00 **Տիգրան Ամիրյան** (Հայաստան), ր.գ.թ., Հայ- ռուսական համալսարան
Post mortem: կոլեկտիվ հիշատակարժանության վայրերի արժանապատվությունը և վերակառուցումը
Тигран Амирян (Армения), к.ф.н., Преподаватель Армяно-российский университет
Post mortem: демонтаж и бриколаж мест коммеморации

14:00-14:10 **Քննարկում – Обсуждение**

14.10 -15:00 **Ճաշի ընդմիջում – Перерыв на обед**

26.10.2017

Երրորդ նիստ – Третье заседание (15:00-17:00)

**Հիշողության քաղաքականություն. օրենսդրություն, դասագրքեր
և ոչ ֆորմալ պրակտիկաներ**
Политика памяти: законодательство, учебники, неформальные практики

Նիստը վարում են Խառատյան Հրանուշ, Ստեփանյան Գոհար
Ведущие: Харатян Грануш, Степанян Гоар

15.00-15.25 **Նատալյա Աբլաժեյ** (Ռուսաստան), պ.գ.դ., Նովոսիբիրսկի պետ. համալսարան
Դեպորտացիաների «կիսառեաբիլիտացիան»... (ժամանակակից ռեաբիլիտացիոն գործընթացների առանձնահատկությունները)
Наталья Аблажей (Россия), д.и.н., Новосибирский гос. университет
«Полуреабилитация» депортированных... (особенности современного реабилитационного процесса)

15:25-15:50 **Էլզա-Բաիր Գուչինովա** (Հայաստան), պ.գ.դ.
*Հիշողության քաղաքականությունը կալվելիկների արտոն մասին: Չուզահեղձներ
Կովկասի պատժված ժողովուրդների հետ*
Эльза-Баир Гучинова (Армения), д.и.н. ЕУ в СПб
Политики памяти о депортации у калмыков. Параллели с наказанными народами Кавказа

15.50-16.15 **Արման Մալոյան** (Հայաստան), պ.գ.թ., ՀՀ ԿԳՆ կրթության ազգային ինստիտուտ
1937–1938 թթ. «Մեծ տեռորը» և 1949 թ. հայերի զանգվածային արտոնը ՀՀ հանրակրթական դպրոցի «Հայոց պատմություն» առարկայի դասագրքերում
Арман Малоян (Армения), Национальный институт образования МОН РА
«Большой террор» 1937–1938 гг. и массовая депортация армян 1949 г. в учебниках по предмету «История Армении» общеобразовательных школ

16:15-17:00 **Ամփոփիչ քննարկում: Գիտաժողովի փակումը:**
Завершающее обсуждение. Закрытие конференции.